

MOTER VYRIŠKUMAS (ANGL. K. FEMALE MASCULINITY) – Dešimtmame praeito šimtmeio dešimtmetyje iškilė naujas lyties tyrimų žanras, „vyriškumo be vyr“ studijos, analizuojančios socialiai konstruojamą, performatyvų lyties ir seksualumo pobūdį. Šie lyties tyrimai, inspiruoti Judith Butler ir Michel Foucaulto, analizavo vyriškumą kaip socialinį darinį, kuris yra nebūtinai susijęs su paaisiais vyrais ar vyriškais. Šiais tyrimais buvo siekiama dekonstruoti diskursus, kurie natūralizavo dichotominę lyties tvarką, signalizavusi vakar civilizacijoje.

Prie „vyriškumo be vyr“ tyrimų, griaušančių norminius ryšius tarp kūno, veiksmų ir tapatybių, priskirtina poststruktūralistinė *queer* teorija, transeksualizmo teorija ir politinė kritika, taip pat transvestitų, *butch* lesbietė ir kitų moterų, veiksmingai vyriškumą, grupių analizė. Kiekviena iš paminėtų sričių atsisako priimti biologiją kaip pirminę sąlygą lyties konstravimui, kaip „natūrali“ medžiaga, nuo kurios priklauso lyties dimorfizmas. Šiuo požiūriu pats garsiausias tekstas yra Judith Butler *Gender Trouble* (1990). Pasak Butler, tai, kad moters ir vyro kūnai veikia tarsi neutralūs lytiniai ženklai, manoma tik dėl ideologinės lytinio skirtumo struktūros. Butler manymu, lytis kaip socialinis aparatas, kuriantis ir palaikantis vairius lytinius skirtumus, kurias suvokiant, kuris paveria kūną biologiškai lemianiu lyt.

Viena iš svarbiausių „vyriškumo be vyr“ arba M.V. tyrimų Judith Halberstam teigia, kad Butler lyties performatyvumo teorizavimas suprobleminė santykį tarp biologinės ir socialinės lyties. Todėl, Halberstam manymu, būtina išplėtoti šią Butler idėją, atskiriant vyriškumą nuo vyrų kūno. Vyriškumas ir moteriškumas negali būti tiesiogiai siejami su biologine lytimi. Tai reiškia, kad tam tikrais istoriniais momentais moterų kūnai gali „pasisavinti“ vyriškumą ir jį gyvendinti. Remdamasi vairiais istoriniais, archyviniais ir literatūriniais šaltiniais, savo studijoje Halberstam pateikia moterų, kurios gyvena kaip vyrai ir kūnija vyriškumą, pavyzdžius: joms galima rasti tam tikrose seksualinėse subkultūrose (pvz.: Stone Butch, lesbietės, kurios tapatinasi su hiper-vyriškumu ir joms aiškiai artikuluoja, arba transeksualūs asmenys, iš moterų tapę vyrais). Šiose subkultūrose M.V. ar vyriškos moterys yra priimtinos.

Halberstam apibrėžia lytį kaip fikciją ir kaip postmoderną kūno dalių sumaišymą bei sujungimą. Tai darydama, ši tyrimtoja sugriauna suvokimą, kad egzistuoja koks nors perėjimas iš vienos lyties į kitą. Jos manymu, egzistuoja nemažai būdų, kuriais mes, transeksualai ar ne, išgyvename lyties fikciją. Vyriškumas ir moteriškumas gali būti ne tik simuliuojamas chirurginėmis operacijomis, bet ir pasireikšti tokiomis fikcinėmis formomis kaip drabužiai ar fantazija. Lyties keitimo operacijos tarsi tik viena iš daugybės galimybių perdirbti lytinį kūną.

Pasak Halberstam, esminis heteronormatyvumo principas, kuriame varpa ženklina vyriškumą, verčia lyties tyrimtojus apsiriboti vyriškumo, priklausančio tik vyrams, diskusijomis. Tačiau kvestionuojant lyties natūralumą ir biologiskumą, varpa ir vyriškumas tampa dirbtiniais konstruktais. Halberstam siūlo tyrimtojams suvokti transeksualizmą ir transgenderizmą kaip transgresyvaus vyriškumo, griaušančio hegemoninį vyriškumo normų formas.

Nors duomenys apie moterų praktikuojamą vyriškumą yra gana riboti, akivaizdu, kad ši praktika suintensyvėjo ir pasidarė daug matomesnė praeito šimtmeio paskutiniame dešimtmetyje. Padidėjo transeksuali (iš moters vyras) asmenys ir viešas vyriškumo, kūniamo genetiškai moteriškam kūnui, apraiškų. Visa tai sustiprino kultūrinę šią reiškinį svarbą ir pateikė naują galimybių asmenims praktikuoti M.V.

Literatūra:

Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990.

Cox, Ana Marie, Freya Johnson, Annalee Newitz, Jillian Sandell, "Masculinity without Men: Women Reconciling Feminism and Male-Identification," in Leslie Haywood, Jennifer Drake, *Third Wave Agenda: Being Feminist, Doing Feminism*. Minneapolis: Minnesota UP, 1997. P. 178-199.

Cromwell, Jason. *Transmen and FTMs: Identities, Bodies, Genders and Sexualities*. Urbana: U of Illinois P, 1999.

Halberstam, Judith. *Female Masculinity*. Durham: Duke UP, 1998.

Rarnet, Sandra P., ed. *Gender Reversals and Gender Cultures: Anthropological and Historical Perspectives*. New York: Routledge, 1996.

A.Tereškinas